

אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך
מייסודן של מכללות
מורשת יעקב ואורות ישראל

מאורות

עיונים בסידור התפילה ובפרשת השבוע

גיליון ל"ז
תשע"א

הרב **ביאז'י פרשת הכיור**

טהרה מביאה לידי קדושה

וידבר ה' אל משה לאמר. ועשית כיור נחשת וכנו נחשת לרחצה ונתת אתו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים. ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם. בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימתו או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה'. ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו והיתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורתם. (שמות ל, יז-כא).

פרשת הכיור פותחת את סדר פרשיות הקרבנות שנוהגים לומר בתפילה מדי בוקר. אמירת הקרבנות היא כידוע במקום הקרבנות, וקודם שאנו אומרים את פרשת תרומת הדשן, את פרשת התמיד, את פרשת הקטורת, את סדר המערכה ואת פרק "איזהו מקומן של זבחים" (ואחר כך את הברייתא דרבי ישמעאל), אנו אומרים את פרשת הכיור, כפי שהכונהים היו מצווים ליטול את ידיהם ואת רגליהם ממנו "בבאם אל אהל מועד [...] או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה'".

בפירושו לתורה רב סעדיה גאון מעיר הערה חשובה בנושא מיקומו של הכיור בעזרה:

סבורים אנו שראוי יותר שהכיור יהיה מחוץ למזבח [ולא "בין אהל מועד ובין המזבח" – א"ש], כדי שהכהנים ירחצו ממנו ויבואו למזבח! לפי זה נאמר: אילו היה כן [לו הכיור אכן היה ממוקם לפני המזבח ולא בינו לבין ההיכל – א"ש] היו מדמים שהרחיצה באה לשם ניקיון, ושהם באים לחצר המשכן בלתי נקיים. משום כך הושם הכיור לפני מן המזבח, למען ייודע שאסור להם להתקרב אל המזבח אלא כשהם נקיים. רחיצה זו היא לשם עבודה בלבד והידור העבודה (יהודה רצהבי, פירושי רב סעדיה גאון לספר שמות, ירושלים תשנ"ח, עמ' קעז-קעח).

הערה זו שופכת אור יקר על כל נושא הטהרה. פרשיות הטהרה השונות מקומן בספר ויקרא, ולמעט אזכורים בודדים שלה (כגון "ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם [...] ויקדש את העם וכבסו שמלתם [...] אל תגשו אל אשה", שמות יט, י-טו בדילוגין) היא עדיין לא הוזכרה בתורה. והנה רס"ג מחדש שמיקומו של הכיור מאחורי המזבח בסמוך להיכל [= אהל מועד] מלמד, שטהרה אינה רחיצה לשם ניקיון. אל המזבח ניגשים נקיים, והרחיצה ממי הכיור מטרתה תוספת טהרה והידור לעבודת המקדש. על מקומה של פרשת הכיור בסדר הכללי של תפילת הבוקר מעמיד בסידורו הכוהן הגדול מאחיו, הראי"ה קוק צ"ל:

הננו כבר עומדים אחרי ההכנות הנפשיות התהומיות שעברו עלינו בהשפעתן של ברכות השחר, של העקדה [...] אחרי הרצאת הדברים של קריאת שמע הקטנה [...] הננו, אחרי כל אלה, ניגשים להקדמה היותר חודרת, המקרבת אותנו

כבר יותר קרוב אל גופה של הופעתה של התפילה הטיפוסית, תפילת ישראל, במהותה הפנימית והמיוחדת, 'תפילות כנגד תמידין תקנום', 'ונשלמה פרים שפתינו' [...] הקודש והמקדש וכל עבודתו הקדושה והנהדרה [...] הם מבליטים בשטפי גלים של חיים, אדירים ואמיצים, את הוד חייה הפנימיים של האומה, את דבקות נפשה באלוהיה [...] העולות והזבחים, המנחות והנסכים, הקטורת והשירה הקדושה [...] מחיים הם את האומה, מכפרים כל חטא ופשע ומקרבים אל רוח הקדושה [...] אבל אחרי החרבן הגדול אשר נחרבנו, אחרי אשר נשרף בית מאויינו ונטל כבוד מבית חיינו [...] אי אפשר לנו גם לצייר את גדלם ואת עוזם, את פארם ואת טהרתם של תפקידי החיים האדירים, הטהורים והקדושים [...] של עבודת המקדש והמקדש [...] ובכל זאת, חיי התפילה שלנו, המשיבה לתחייה את נשמתנו, הנדכאה בדיכאון גלי הגלות והשפלות, הם כולם יונקים מלשד החיים שנשארו לנו לפלטה עדי עד (עולת ראייה, א, עמ' קיז-קיח).

פרשיות הקרבנות הן זכר לעבודת המקדש. על אף שאין אנו מבינים עוד כראוי את חשיבותה ואת מקומה בחיי היחיד ובחיי האומה, בכל זאת אנו אומרים אותן, משום שאפילו בשלב הזה של קיומנו הקסר הן מסייעות להחיות את נשמת הפרט והכלל. אולם כפי שכבר העמיד רס"ג, לעבודת המקדש קודמת טהרה. על כן הראי"ה ממשיך ומבהיר:

העבודה צריכה טהרה. עליית הנשמה צריכה קדושת הגוף וטהרתו המוקדמת. הפעולות של האדם מצד חומר, הידיים, והנטיות החומריות בטבען במהלכן, הרגליים, צריכות הן לפני העבודה להתקדש ע"י הטהרה, המוכן ועומד בסדריו האלוהיים, באופן המכשיר את העובדים לעבודתם בקודש להתעלות על ידה ולהעלות עמהם את כללותה של האומה כולה, הקשורה עמהם בקשר חיים אחד.

הכנת הגוף באמצעות רחיצת הידיים והרגליים ממי הכיור נועדה להעלות את הכוהנים, ויחד אתם גם את כללות האומה. לכן – ממשיך ומחדש הראי"ה – עשוי הכיור נחושת דווקא, שהרי לכל אחת משלוש המתכות שבהן השתמשו במקדש יש משמעות מיוחדת: "הזהב – להידור, הכסף – למפעל, הנחושת – להכנה" (שם, עמ' קיט). הכיור עשוי נחושת משום שפעולתו היא פעולת הכנה "ולהורות שהכנת טהרה זו היא קבועה, לא מקרית, לא רק משמשת לשעתה, כי אם מכרעת את התוכן של החיים בקביעות".

אף אנו בתפילתנו, קודם שאנו מתחילים באמירת פרשיות העבודה במקדש (במקום בביצוע המעשי), מטהרים את עצמנו באמצעות אמירת פרשת הכיור.

פרופ' אליעזר שלוסברג

מרצה בהתמחות למחשבת ישראל

מגיד שבחו של אהרן שלא שינה

שבמשך 39 השנים שבהן קיים את המצווה, הוא לא שינה. בכל יום ויום הדליק אהרן את המנורה במלוא הדבקות והכוונה, ולא שינה במאומה הן בעשייה הן בכוונה הן בהתלהבות הפנימית.

זאת המיוחדות במעשה אהרן הכהן בהדלקת המנורה, שעליה קיבל את השבח ועליה אמר הקב"ה: "שלך גדולה משלהם". תנוכת המזבח הוא אירוע חד פעמי, מרגש ומלא התלהבות, יום שמחה לכל ישראל, אבל הוא יום אחד. ייחודו של מעשה אהרן בא לידי ביטוי דווקא בעשייה היום-יומית, שלא נס ליחה של המצווה גם לאחר שנים רבות ולא עשה אותה כמצוות אנשים מלומדה.

עתה, כשעברנו את חג מתן תורה וקיבלנו עלינו מחדש עול תורה ומצוות, צריכים אנו ללמוד ממידתו של אהרן, להשתדל לקיים את דבר ה' ואת המצוות כל יום בהתלהבות פנימית ובשמחה "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים".

וכיצד יהיו בעינינו כל יום כחדשים? בפרשת כי תבוא (דברים כח, מז) נאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוהיך בשמחה ובטוב לבב". כלומר ייתכן שעבדו את ה', אבל לא עשו זאת בשמחה ובהתלהבות הנדרשת. עולה מכאן שכדי להתחדש בכל יום צריכים לעבוד את ה' לא רק בנאמנות, אלא בעיקר בשמחה. איך מגיעים לשמחה? הרי לכאורה זה רגש שקיים בלב או שאינו קיים. הדרך לעשות זאת היא על ידי חזרה והתבוננות מדי יום באותם הדברים שלשם אנו חיים, שהם משמעות חיינו, ולשאוב עצמות וכיוון לכל מעשינו.

עמית סורה

סטודנטית במסלול לחינוך מיוחד
ובהתמחות למחשבת ישראל

בתחילת הפרשה אנו קוראים על המצווה המיוחדת שעליה נצטווה אהרן הכהן – הדלקת המנורה במשכן. רש"י מסביר (בפירושו לבמדבר ת, ב) שלאחר שראה אהרן הכהן את חנוכת הנשיאים, שכל הנשיאים מביאים את קרבנם ומשתתפים בשמחת כל ישראל בחנוכת המשכן, חלשה דעתו שהוא ושבתו לא השתתפו בחנוכת המשכן. לכן ניחמו הקב"ה: "חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות".

"ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה [...] כאשר צוה ה' את משה" (במדבר ת, ג). לכאורה מה בא לחדש פסוק זה? האם יעלה על הדעת שאהרן הכהן לא מקיים את דבר ה' שנאמר לו מפי משה רבנו? כותב על כך רש"י במקום: "להגיד שבתו של אהרן, שלא שינה". לכאורה, דבריו מגדילים עוד את התמיהה. וכי יעלה על דעתו שאהרן ישנה, עד שעוד צריך לתת לו שבח על כך שלא שינה?

אומר על כך רבי יהודה ליב מגור, בעל 'שפת אמת', שבמעשה זה של אהרן יש שבח מיוחד. מובן כי בפעם הראשונה בהדלקת המנורה אהרן קיים את המצווה במלא הכוונה, בהתרגשות גדולה ובהתלהבות רבה, וכך אפשר לומר גם על הפעמים הבאות. אולם מה קורה לאחר שנים ארוכות של הדלקת המנורה בכל יום, כשהמעשה חוזר על עצמו פעמים רבות כל כך?

באופן טבעי, כשאדם עושה מעשה בפעם הראשונה כל כולו נרגש בעשיית המצווה ועושה אותה במלוא הכוונה. אך ככל שאדם חוזר על אותה מצווה, ההתלהבות הפנימית הולכת ופגה. לא כן אצל אהרן הכהן. זה מגיד שבחו של אהרן,

הנני שלחני

מנייה שוחט

תר"מ–תשכ"א (1880–1961)

בועז פולצ'ק

מנייה שוחט נולדה למשפחה יהודית אמידה ברוסיה אשר הייתה אז תחת שלטון הצאר. היא סיפרה שהסוציאליזם שלה החל בקשר שבינה ובין איש אחד: בהיותה ילדה פגשה אדם רעב בדרכה לבית הספר ונתנה לו את הכריך שלה. כצעירה, ברחו מן הבית וביקשה למצוא "תיקון" לעצמה בעבודה. בשנת 1898 יצאה לעזור לכפריים שסבלו מרעב. לאחר מכן המשיכה בפעילותה המהפכנית למען העניים והפועלים ופעמיים אף נאסרה. בהשפעת אחד ממפקדי המשטרה החשאית שפגשה הקימה מפלגה לשיפור מצב העניים ללא מרידה בצאר. מנייה ארגנה שביתות ונחלה הישגים, אך לאחר פרעות קישינב (1903) ומשהוברר שהמשטר הצארי לא יסכים לפעילותה התפרקה המפלגה. כאן גם החל הפרק היהודי בחייה של מנייה. בשנת 1904 הגיעה מנייה לארץ ישראל. בשנותיה הראשונות בארץ השקיעה מאמץ בחקר מצבו של הפועל העברי ובדרך לפתרון בעיותיו. לאחר מכן יצאה לאירופה לחקור דגמי התיישבות נוספים. היא הגיעה למסקנה כי רק בהתיישבות קואופרטיבית יצליח הפועל העברי להתיישב בארץ. עם שובה ארצה ארגנה קולקטיב פועלים בחוות סג'רה, ששימש גם בסיס לארגון "השומר", ונישאה למנהיג הקולקטיב ישראל שוחט. מנייה הייתה פעילה בארגון העלייה להתיישבות של קבוצת שומרים בתל-עדשים בשנת 1913, ולאחר מכן הצטרפה לכפר גלעדי.

בימי מלחמת העולם הראשונה הוגלתה משפחת שוחט לתורכיה, ושם נולדה בתם אנה. משחזרו בני הזוג שוחט לארץ התברר להם כי ארגון 'השומר' הודח מן העמדה הבכירה שהייתה לו בתחום הביטחון. מנייה וישראל שוחט לא קיבלו את גזר הדין הפוליטי והשתתפו בארגון מחתרת חדשה 'הקיבוץ'.

בשנת 1921 יצאה מנייה בשליחות תנועת הפועלים לארצות הברית. כשחזרה לארץ פרצו פרעות תרפ"א. מנייה הסתובבה מחופשת בשכונות בתל אביב והצילה רבים. היא נחשדה ברציחתו של האן ובנקמה בקצין ערבי. שנים הבאות נדדה בין כפר גלעדי ששם שימשה גזרית, ובין תל אביב ששם התיישב בעלה, וניסתה לעזור ככל יכולתה בהעלאת מעפילים, בגיוס נשק וסכסכים לברית המועצות למלחמה בנאצים. במלחמת העצמאות שהתה מנייה בירושלים ואף ניסתה (ללא הצלחה) לשכנע את הפיקוד הערבי שהציונות היא התנועה לשחרור העם היהודי. בשנת 1948 התנדבה לעבוד בקרב עולים חדשים.

מנייה נותרה כל חייה דמות בלתי מפוענחת: מהפכנית נודדת ואשת משפחה נאמנה וקרועה גם יחד. לבושה תמיד בחצאית מלאה כיסים, מהם מכילים משרד נודד ומסודר ומהם מחסן ממתקים לילדים. כשחלה ישראל שוחט עברה מנייה מכפר גלעדי לתל אביב לטפל בו. מספר חודשים לאחר פטירתה, בשנת 1961, נפטר גם ישראל שוחט.

לעיון נוסף:

- רחל ינאית בן צבי, **מנייה שוחט**, יד בן צבי, ירושלים 1976.
- מוקי צור, "מנייה שוחט", בתוך: זאב צחור (עורך), **העלייה השנייה: אישים**, יד בן צבי, ירושלים תשנ"ח.